

Fúvóshagyományok, távol az óhazától

A 19. század második felében egyre népszerűbbé váltak a fúvóegyüttesek, amelyek hangzásukat és mobilitásukat tekintve egyaránt alkalmasak voltak szabadtéri muzsikálásra. Nem volt ez másként Budaörsön sem.

Budaörsön a szokásokat és hagyományokat szigorúan, hűen követő emberek laktak. Minden jelesebb eseményt – esküvőt, temetést, körmenetet – fúvózenekar kísért, nagymise után, zászlószenteléskor komoly térzenék szórakoztatták a lakosságot. Többféle együttes is működött; legnépszerűbb volt a két-három fafúvós (fuvola és/vagy klarinét), trombita-szárnykürtök, két tenor egy bariton és ütők alkotta mintegy tucatnyi tagot számláló fúvózenekar, valamint a kisebb létszámú, úgynevezett családi zenekar két tangóharmonikával, két klarinétal és egy szaxofonnal. Hogy az első ilyen együttes mikor jöhetett létre, nem tudni; az azonban bizonyított, hogy a 19. század elejétől voltak zenekarok Budaörsön. 1880 körül Michael Bognar szervezte azt a zenekart, amelyről már adatok maradtak fenn. Ez tíz zenésszel működött; élén a „Khopö'n maastai” (Kapellmeister) állt, akiről az együttest elnevezték, és aki együtt zenélt a zenekarral (általában klarinéton vagy vadászkürtön játszott). Erre azért volt szükség, mert külön karmesterre e kis együtteseknél sem szükség, sem pénz nem volt igazán.

A bandák repertoárja alapvetően a német-osztrák-cseh fúvós folklór táncdallamait tartalmazta. Játszottak ländler, pol-

kát, mazurkát, valcert – csak éppen a dalamot és a harmónia különböző részeit megszólaltató hangszerek változtak, váltották fel fúvóshangszerek a sokáig domináló vonósokat.

A budai sváb zenére jellemző, hogy az 1930-as években a környéken több mint háromszáz zenekar működött, és a dr. Franz Riedl által gyűjtött, a Magyarországi Német Népművelési Egyesület (UdV) által 1935-ben illetve 1936-ban kiadott két kötetben Budaörs több kompozícióval is képviseltette magát.

A tíz zenésszel zenekart alapító Michael Bognar működése annyira meghatározó volt, hogy utána két zenekar működött a településen. A muzsikások egyik része Gregor Ritter (1863–1903) nyomába szegődött, akit Johann Kreis követett a karmesteri pulpituson. Ő már 12–14 zenésszel dolgozott és egészen 1931-ig irányította a zenekart. A másik vonalat Andreas Herzog képviselte, aki 1893-ban követte Michael Bognart és 12 tagú együttesét négy éven át vezette. Az ő munkáját folytatta a legendás Johann Heß (1881–1955), aki a kitelepülés után szinte néhány hónap alatt együttest kovácsolt a Németországba került budaörsi muzsikusokból és sok száz kilométerre az óhazától szinte ott folytatta a zenélést és a hagyományok ápolását, ahol itt abbahagyni kényszerült. Johann Heß – Hansivetter majd' ötven évig ténykedett Budaörsön, majd a kitelepítés után Nordheimben. Évtizedeken át muzsikált, vezényelt, énekkart vezetett és tanított.

Heß két tanítványa, Florian Streck és Andreas Schilling is saját együttest alapított – Strecké 1926 és 1932 között, Schillingé

1932 és 1936 között működött. Ez utóbbit vette át 1938 végén Florian Drixler, majd a budapesti rendőrzezenekarban hivatásos zenészként ténykedő Silvester Herzog 1930-ban Johann Braun/Bató is zenekart alapított, amit 1934-ben Josef Krizsanovitsch/Kisvári vett át és amely tisztes hírnévre tett szert „Jousch-Michl-Banda” néven.

A kitelepülés után szinte hónapok alatt megalakult zenekar missziót teljesített. Az 1947-ben hivatalosan is megalakult Budaörsi Hazai Zenekar mind a mai napig működik, generációkat nevelt magának, fiatalok százaival ismertette meg az itthon már feledésbe merült dallamokkal, hagyományokkal. Számos fesztiválon, találkozón vettek részt, aktív szereplői, szervezői a magyarországi németek németországi szervezeteinek, amelyek rendszeresen szerveznek svábbálokat és egyéb, találkozásra, bemutatókra való alkalmakat.

Silvester Herzog, a Budaörsi Hazai Zenekar megalapítója többek között az „Original Egerländer”, az „Original Donauschwaben”, és az „Original Burgenlandkapelle” zenekaroknak is komponált, műveit mind a mai napig játszzák Németország szerte. 1973-ban Neckarelzben utcát neveztek el róla. A zenekar eredményesen működik ma is; Öhringen és Bretzfeld térségében.

Tóth Anna zenetörténész
(Balogh László és dr. Kovács József László kutatásának felhasználásával.)

Olvasóinktól elnézést kérünk, de Jeles születéink sorozatunk ezúttal anyagtorlódás miatt kimarad. Ám jövő hónapban folytatjuk, továbbra is várjuk tehát ehhez kapcsolódó emlékeiket, történeteiket! – a szerk.